

ULUSLARARASI BAKALORYA PROGRAMI

TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

OTORİTENİN DUVARLARI VAROLUŞUN ÖZGÜRLÜĞÜ

Sözcük Sayısı: 3404

Kategori: Kategori 1

ARAŞTIRMA SORUSU: Hüsnü Arkan'ın "Hırsız ve Burjuva" adlı yapıtında belirsizlik ve dogmatik düşünce olgusal olarak insanın varoluşu açısından nasıl işlenmiştir.

Mayıs 2021

İÇİNDEKİLER

I. GİRİŞ.....	3
II. GELİŞME.....	5
II.A. Dogmatik Düşünce / Otorite	5
II.A.1. Uzam Üzerinden Otoritenin Yansıtılması.....	5
II.A.2. Evren ve Hadim Figürleri Üzerinden Otoritenin Yansıtılması.....	6
II.B. Belirsizlik	11
II.B.1. Evren ve Hadim Üzerinden Belirsizlik.....	11
III. SONUÇ.....	16
IV. KAYNAKÇA.....	19

Araştırma Sorusu: Hüsnü Arkan'ın “Hırsız ve Burjuva” adlı yapıtında belirsizlik ve dogmatik düşünce olgusal olarak insanın varoluşu açısından nasıl işlenmiştir.

GİRİŞ:

İnsanoğlu tarihsel süreç boyunca yaşadığı dünyayı kontrol altına alma çabasından hiç vazgeçmemiştir. Üzerinde etki kurmaya çalıştığı ve geleceğini bu etki aracılığıyla oluşturma çabasında olduğu dünya kaotik bir yapıdadır. İnsanoğlu ve dünya sürekli bir devinim içindedir. Aynı anda gerçekleşen bu devinim dünyanın kaotik yapısını daha da tırmandırmaktadır. Kaos içerisinde olan bu dünya; ekolojisi, ekonomisi, sosyolojisi ile insanoğlunun yaşantısını etkileyen, içinde kurduğu dünyaya temel oluşturan bu dış dünya oldukça karmaşık yapısıyla ilk insandan bu yana tehditkar bir yapıya sahiptir. Bu karmaşık yapı içinde insan varoluşuyla birlikte, doğanın ona sunduklarından yararlanma ve doğadan ona tehdit olarak gelen öğeleri yok etmek isterken deneme yanılma yoluna gitmiş, kendisi için uygun olanı ya da doğru olanı bulmak için çoğu kez yanılmış ve böylece deneyim kazanarak yaşadığı karmaşık yapıyı düzene sokmak istemiştir. Bu deneme yanılma sürecinde keşfettiği her şeyle karmaşık yapıyı düzene soktuğunu düşünmüştür. Bu düzen insanın kendini güvende ve huzurlu hissetmesini sağlamıştır. Oysa insanın doğruyu bulduğunu düşündüğü her anda; onun ‘şimdilik’ olduğunu fark etmesi, kesinlikten uzak bu durum insanın kendi iç dünyasında da bir kaos oluşturmuştur. Böylece devinim içinde olan doğada, doğrularının ve yanlışlarının her an değişmesi insanın bilme yetisini sınırlamış ve belirsizliği yaşamına katmıştır. Bu durum insanoğlunu güvensizliğe ve huzursuzluğa sürüklemiştir. Bu güvensizlik ve huzursuzluğun yarattığı korku; insanda belirsizlikten rahatsız olma ve belirsiz olanı belirginleştirme çabasına dönüşmüştür. İnsan bunu başaramadığını gördüğünde büyük bir hayal kırıklığı yaşamıştır. Albert Camus bunu şöyle ifade etmiştir: “*Kendi kendime de, dünyaya da yabancıyım, yardım umabileceğim tek şey de bir şeyi kesinlemeye*

yeltenir yeltenmez kendi kendini yadsıyan bir düşünce.”¹(Camus, 51) İnsanın bilişsel yetersizliği onda kendine ve dış dünyaya yabancılaşma hissi uyandırır. Bu belirsizlik geleceğin de belirsiz olmasını getirdiği için korku ve kaygı geleceğe yönelik olarak an’da ortaya çıkar. Gelecek ise özgürlük için bir imkandır ve gelecek zaman içinde mümkün olandır. Geleceğin belirsizliği ise insanı korku ve iç huzursuzluğuna götürür. İnsan için; belirleyememek, sınıflayamamak anlayamamak rahatsız edici ve korku vericidir. Görüntülerin gerçeklikten uzak ve kendi içinde değişen yapısı insanı mutlak olanı arama ya da yaratma çabasına itmiştir. İnsan korkusunu ve iç huzursuzluğunu, ancak değişkenler içinde mutlağı ve gerçeği arama yoluna başvurarak yenme ile sağlayabilmiştir.

Hüsnü Arkan’ın “*Hırsız ve Burjuva* “ adlı yapıtı; mutlak olandaki iç huzur aracılığıyla, siyasi otoritesinin gücünü halkının mutlak olana inanmasından alan bir ülke ve bu ülkenin farklı sosyal sınıflarına ait kişilerin kesişen yaşamlarını anlatır. YÖK tez tarama sayfası, makale taraması, okul IB kaynakları gibi farklı platformlarda yapılan araştırmalar sonucunda bu konuyla ilgili daha önce bir çalışma yapılmadığı görülmüştür. Bu nedenle hiç çalışılmamış bir konuya yoğunlaşmanın yanı sıra bu tez aracılığıyla; insanın varolma çabası sürecinde belirsizliğin önemi, insanın kendi seçimleriyle kendini oluşturması konusunda etkileri kapsamında eser incelenecek ve alandaki çalışma eksikliği giderilmeye çalışılacaktır. Bu tezde Hüsnü Arkan’ın belirsizlik kavramını ve bu kavramın eserdeki uzam olarak belirlenen ülkenin politikasını nasıl etkilediği odak figürler üzerinden incelenecektir. Tez; ilk bölümde, belirsizliğin yapıttaki odak figürler aracılığıyla incelenmesi; diğer bölümde ise belirsizliğin karşıtı olan ve yapıtın uzamı olan

---

¹ Camus, Albert. *Sisifos Söylemi* (Çev. Tahsin Yücel) İstanbul: Can Yayınları, 202. sayfa: 51

ülkenin toplumsal yapısının zihniyetini oluşturan dogmatik düşüncenin odak figürler aracılığıyla incelenmesi şeklinde iki bölümden oluşacaktır.

Bu yöntemle gerçekleştirilecek araştırmayla, yapıtın kurgusunda kullanılan Türk toplumunda belirsizliğin getirdiği özgürlük ve özgürlüğün dinamiklerinin varoluşa etkileri figürler üzerinden ortaya konulacaktır, ayrıca bunun karşıtı olan dogmatik düşüncenin yarattığı rahatlığın figürleri nasıl etkilediği ve huzurlu figürlerin toplumun genelinde hakim olan dogmatik düşünceye sahip olduğunu belirlemek planlanmaktadır.

II. GELİŞME

II.A. Dogmatik Düşünce / Otorite

II.A.1 Uzam Üzerinden Otoritenin Yansıtılması

Otorite kavramı, Arkan'ın yapıtında karizmadan doğan saygının getirdiği bir kavram olarak kullanılmamıştır, yapıtta otorite; iktidar ve gücün geleneksel olarak halk üzerinde hep böyle bir kontrol aracı olarak kullanıldığı üzerine kurgulanarak çizilmiştir.

Yapıt, Yasemin Çöplüğü' nü betimleyerek başlar, tanrısal bakış açısıyla anlatılmış bu bölümden,

Yasemin Çöplüğü'nde bu tür konuklar oldum olası can sıkar. Denetlenmeyen küçük suçlar büyük sorunlara yol açabilir. Yeraltı dile gelebilir. Ağzından cinnet fışkırabilir. Metan patlamış gibi olur... O zaman bütün meraklı gözler buraya bakar... Yasemin Çöplüğü bu yüzden sahipsiz

değildir, her yerde olduğu gibi, otorite burada da gereklidir. Ancak hiçbir otorite düzen sağlamaz. (Arkan, 8)

anlaşılacağı gibi ‘Yasemin Çöplüğü’ bir metafordur. Yapıt bu uzamı otoriter yapının bir ürünü olarak göstermektedir, uzam suçun oluşturduğu kokuşmuşluğun içinde de bir düzen sağlamayacağı bilinen otoritenin varolması gerektiğini anlatarak, kokuşmuşlukların ve suçun olabilmesi için otoritenin kendi hiyerarşisini oluşturduğunu vurgulamaktadır. Bu yapı romanın o zaman Türkiye’deki otoriter dengesizlik ve güç yarışına da gönderme yapmaktadır. Toplumsal yapı otoritenin yasal olduğunu, elde ediliş yöntemini ve nasıl değişeceğinin geçmişteki uygulamalar tarafından belirleneceğini düşünür. Yönetilen; egemen olana, otoriteyi uygulayana itaat etmesi gerektiğinin bilinciyle yetişir. Toplumsal yapı kaotik bir düzen içinde yaşamak istemediği için bunun için öteden beri uygulanmış gelenekleri bilmekte ve egemenliğin bu şekilde devrimini gerçekçi bulmaktadır. Otorite bunun sürekliliğini sağlamak için toplumun çeşitli düzeylerinde, okulda, ailede, işyerinde ya da devletin eliyle bunun gerekliliğini aktarmaktadır.

II.A.2. Evren ve Hadim Figürleri Üzerinden Otoritenin Yansıtılması

Bazı bireyler kendisine öğretilenle yaşamayı seçerler, çünkü bu şekilde yaşamak bireyler açısından kolaydır. İnsan otorite tarafından çizilen sınırlar içinde yaşamını sürdürebilir, ya da kendini bir kavşakta bulur ve seçim yapmak zorunda kalır. Varoluşunu kendi gerçekleştirmek amacıyla kullanmak isteyen bireyler büyük bir mücadele içine girmeyi göze almış demektir, ancak otoriteye kendini teslim etmek daha kolay olanı seçmektir.

Yapıttaki odak figürlerden Evren'in anlatıldığı;

“... Komşu teyzelerin yalnızca yağda yumurta ya da salçalı ekmek ikramlarını değil, gazoz ikramlarını da reddebilecek olgunlukta idi. Bazen çay içer, bisküvi yedi ki, yanlış bir şey yaptığı saplantısı, bu keyifli anların bile tadını çıkarmasına engel olurdu. Ona bir de hep sessiz oturmayı öğretmişlerdi. Annesinin ‘Yaramazlık yaptı mı?’ sorusuna komşular ağızbirliğiyle yanıt verir. ‘yok sessiz sessiz oturdu...’”(Arkan, 19)

bölümden alınmış bu alıntıda ‘sessiz sessiz oturdu’ sözleri otoriteye uygun davranma ve kendisine öğretilenin dışına çıkmamanın önemli bir göstergesi olarak verilmiştir. Odak figürün annesinin sorusundaki ‘yaramazlık’ sözcüğü toplumun en küçük yapı taşı olan ailenin içindeki otoritenin yansımasıdır. Birey kendisine çizilen sınırların dışına çıkıp çıkmamakla toplum tarafından onaylanmakta veya onaylanmamaktadır. Bireyler bu onaylanmama durumundan korktukları için kendi sınırlarını çizme gücünü ellerinden bırakmaktadırlar. Ailenin oluşturduğu otoriter tutumla, çocuğun iç dünyasında yaşanan fırtınalar fark edilmezse daha sonra bastırılmış duygular farklı şekillerde kendine açığa çıkmak için yol arayacaklar ve bu yolu bulacaklardır. Yapıtın ilerleyen bölümlerinde kurgunun odağını oluşturacak *hırsızlık* teması Evren figürünün de hayatını kazanmak için başvurduğu bir yol olarak okurun karşısına çıkmaktadır. Annesi öğretmen olan Evren onun beklentilerini karşılamakta zorlanmaktadır, ancak o kendisine mutlu bir dünya kurmuştur bu dünya kendisine bir rahatlama ve düzen hissi vermektedir. Evren'in kafasında kendiliğinden sıralanan

“(...) sorumluluk, Başkalarının hakkını yememek, düşenin elinden tutup kaldırma, sahip olduklarını paylaşmak, Temizlik, düzen ve tabi ki saygı...Bunları öğrenmek için yetenek gerekmiyordu bunların tersini öğrenmek için gerekiyor.” (Arkan, 21)

bu kavramlardan da anlaşılacağı gibi otoritenin istediğini yapmak için istenilen yerde sessiz sessiz oturan çocuklar kendi iç dünyalarında kurdukları hayal dünyasında özgür olmaya çalışmaktadırlar. Evren’in odasınının betimlendiği *“dünyası öyle küçük, hoş ve mutluluk doluydu ki, o kadar olur! Kitaplarını sıraladığı rafların ucunda duran mavi küre gibi düşsel ülkelerle kaplı.”* (Arkan 21) alıntısındaki ‘*düşsel ve kitapları*’ sözcükleri önemli bir vurgudur. Hayaller ve kitaplar bireyi otoritenin çizdiği çemberin içinden çıkaran önemli öğeler olarak Evren’in hayatı algılayışındaki coşkuyu temsil etmektedir. Evren’in gerçeklerle karşılaştığı an,

“... gördüklerinin gerçek şeyler olmaları, içinde garip bir duygu uyandırmıştı. (...) Annesi üzüm dolu poşeti çıkarıp Evren’e verdi. ‘Fazla Yeme! Dedi’ ölçülülük sık tekrarladıkları derslerdendi.

Evren bu kez dersle ilgilenmedi.” (Arkan, 22)

Bu sözlerle aktarılan farklılaşım, Evren açısından annesinin otoritesinden çıkıp dış dünyaya açıldığı anı sembolize etmektedir. Odak figür Evren değişim anının nedenini bilmesede farklı bir duygu durumu içinde olduğunu hissetmektedir. Akşam eve döndüğünde o güne kadar hiç yapmadığı şekilde kapıyı açan babasına *“Ben geldim.”* (Arkan, 21) diyerek içeri girmesi ve cümlesindeki ‘ben’ zamiri aracılığıyla sunulan, dış dünyanın farkına varan çocuğun kendinin de farkına vardığının vurgusu yapılmaktadır.

“O gün çok şey değişmişti. Bir hafta sonra, sınıfta fil biçiminde sahipsiz bir silgi buldu. Daha doğrusu silgiyi bulduğunda bir sahibi olması gerektiğini düşünmedi. Öğrendiği onca ahlaki ilkeye rağmen böyle bir düşünce nedense aklından geçmedi.” (Arkan, 22-23)

İfadesinde de görüldüğü gibi bireyin otorite altında büyütülmesi onun ilkeli biri olmasını sağlamamakta, aksine onu otoritenin istediklerinin tam tersini yapmaya iterek ilkeleri çiğnemesine neden olmaktadır. Alıntıdaki ‘nedense’ vurgusu yapıtın otorite ironisine katkı sağlamaktadır. Anlatıcı bu sözcüğü kullanarak aslında bildiği bir nedeni okura da düşündürmek istemektedir. Evren için aile, sınırların çizildiği yerdir, çünkü öğretmen annesi *“Hayatın mazereti yoktur Evren Bey anladınız mı?”* (Arkan, 24) sözleriyle kendi sınırlı, çemberin dışına çıkamamış dünyasındaki sindirilmişliği, korku ve endişe duygusuyla bir sonraki kuşağa aktararak otorite geleneğinin devamına katkıda bulunmaktadır.

Yapıtta bir diğer odak figür olan Hadim Bey, her konuda keskin yargıları olan bir karaktere sahiptir. Kurgu içerisinde okuduğu kitabın yazarını rüyasında görüp onunla tartışmalara girerek sorgulamalar yapmaktadır. Yazar bu rüya motifini kullanarak, Hadim Bey’in sorgulaması sırasında okurun da sorgulama yapmasına olanak tanımaktadır. Hadim Bey’in yapıta girdiği ve tanıtıldığı bölümde *‘her şeyi bilirdi.’* söz grubu kullanılmıştır, bilmek sözcüğü keskin yargıları dile getirirken huzursuzluk yaratan belirsizlik kavramını yok etmektedir. Okuduğu kitabın yazarını rüyasında gördüğünde; yazar ellerinin üstünde, Hadim Bey ise ayaklarının üstünde yürümektedir. *“Bilgeler ortaya çıktığında haydutlar boy gösterir. Bilgeleri yere serin, haydutları özgür bırakın; imparatorluk düzene kavuşur.”* (Arkan, 37) rüyada yazarın söylediği bu sözler

Hadim Bey’i düşündürmeye başlayan ilk adımdır. Bunun yanı sıra rüyadaki yazarın ellerinin üstünde yürümesi olağan olana ters olması nedeniyle otoritenin ve genelin dışında bir davranış olarak verilmekte; Hadim Bey’in ayaklarının üstünde yürümesi ise otoritenin istediği herkes gibi olma, genele uyma durumunun temsili olduklarını vurgulamaktadır. Hadim Bey’in iş için Çinlilerle buluşmadan önce Çinli bir yazarın kitabını okuması ve rüyasında otoritenin dışında düşünen birini görüp onunla birçok defa rüyasında buluşacak olması ‘kitap’ nesnesinin insanı otoriter ve dogmatik düşünceden uzaklaştırdığına vurgu yapmaktadır. Aynı durum Evren’in dünyayı mutlu bir yer olarak gördüğü anların betimlendiği bölümde, odasında ‘kitaplarını dizdiği raf’tan bahsedilmesiyle romanda kitabın özgürlük düşüncesinin sembolü olarak kullanıldığı yargısını desteklemektedir. Rüyadaki yazar sorgulamanın temsili olarak, kesin yargıları olan Hadim Bey’in karşıtı şeklinde kurgudaki yerini almaktadır. Anlatıcı aralarındaki diyaloglarla okura bu konuda düşünme fırsatı sunmaktadır. Rüyadaki yazar; *“Bu bir lanet değil” dedi. ‘Doğru duruş budur; insan, beyninin üstünde durmalı.’* (Arkan, 38) sözleriyle aklını kullanarak insanların sorgulama yapabilmelerine vurgu yapmak isteyerek doğru duruşun bu olduğunu söylemektedir. Rüyada varolan bir diğer Çinli uzaklaşırken *“Bu bir lanet! Kuşku lanetlidir... ‘değildir’ buradan nereye varacağını biliyorum;”* (Arkan 38) sözleri rüyadaki yazarın ‘değildir’ olumsuzlamasıyla; otoritenin kuşkudan hoşlanmadığını, çünkü sorgulamanın otoriteye karşı çıkmak olduğu, ona boyun eğmenin temel koşulunun sorgulamadan itaat etmek olduğuna vurgu yapılmaktadır. Rüyadaki yazarın;

“Sen yüce imparatorumuzu kutsal değerlerimizi aşağılamak istiyorsun! “öyle mi? Ama bütün imparatorluklar kelimelerin üstünde durur. Kelam sahipleri bu kelimeleri dizlerinin dibinde oturan çömezlere ve başlarında dikilen muktedirlere bilgece bir tavır takınarak derin bir kederle fısıldarlar.”(Arkan, 40)

Sözlerinden de anlaşılacağı gibi; büyük anlamlar yüklenen sözcükler aslında onlara yüklediği denli büyüklükte anlamlar taşımadığını, *'bilgece bir tavır takınarak'* söz grubuyla ifade edildiği gibi halkın gözünü boyama aracı olarak kullanıldıklarını ifade eder. Ayrıca bu sözcükler yapının ironik anlatım yapısını da desteklemektedir. Bu yolla gerçek anlamda bilgeler değil, bilgece tavır takınmış içi boş olan, her an yıkılmaya hazır kişilerin kelimelerini hayattan çıkardığında hiçbir şeyin kalmayacağı vurgusu yapılmaktadır. Hadim Bey'in rüyasına sık sık gelen yazar, mülkün de bir otorite olduğunu düşünerek *"Bir mülk sahibi bir bahçıvanla uzlaşabilir ama bir çiçeğin bir bahçıvanla ya da bir mülk sahibiyle uzlaşması görülmüş şey değildir. Çiçekler bir tek şey ister; adalet!"*(Arkan 43). Konuşmasında yaptığı örnekleme ile; otoritenin istediğinin tek tiplilik ve düzen olduğunu vurgulamaktadır. Oysa bireyler adil bir düzen içinde yaşamaktan başka bir şey istememektedirler düşüncesine gönderme yapmaktadır. Toplumsal düzeni, belirsizlik değil, adaletsizlik bozar. Bu bölümde figürler aracılığıyla vurgulanmaya çalışılan; dogmatik düşüncenin otoritenin istediği bir yapı olduğudur, çünkü dogmatik düşüncenin olduğu yerde sorgulamanın olmaması yönetenin işini kolaylaştırmaktadır.

II.B. Belirsizlik

II.B.1. Evren ve Hadim Üzerinden Belirsizlik

'Belirsizlik' insanın varlık adına sorduğu her soruda ortaya çıkar. Her şeyde o hakimdir. Kendini ve çevresini keşfetmek için soran, sorgulayan insan değişen dünya olayları ve çelişkilerle kaplı yaşam karşısında büyük bir sorunla baş başadır. Bu sorun insanın kendisini koca bir belirsizlikle çevrelenmiş hissetmesidir. Belirsizlik nedeniyle kişilerin kesinlikten uzak, şüpheli bir gerçeklik

içinde yaşamaya mahkum olması kişinin huzursuzluğunun baş sebebi olsa da ona var oluşundan sonra özünü oluşturmada önemli bir özgürlük alanı vermektedir. Dogmatik düşüncelerden -yani kesin değişmez belirlenmiş düşünceler- uzakta, kendini keşfeden insan varoluşuna dair sorular sorarak özünü kendi seçimleriyle oluşturup sorumluluğunu alma şansına sahiptir. Bu özü oluşturmak için gerekli olan ilk duygu kuşku duygusudur. Kuşku duymayan insan yeni bir kapı aralayamaz kendine.

Yapıtta dogmatik düşünce ve belirsizlik, odak figürlerden Evren ve Hadim Bey aracılığıyla işlenmektedir. 12 Eylül 1980 günü doğan çocuğa Evren ismi verilir. TDK sözlüğünde anlamı *"Gök varlıklarının bütünü, kâinat, cihan, âlem, kozmos, diğer anlamı ise /Düzenli ve uyumlu bir bütün olarak düşünülen bütün varlıklar."* (TDK, 2021)² olarak belirtilen isim çocuğa doğduğu gün güçlü bir otoritenin simgesi olan ve ülkede kaosu yok etmek için ortaya çıktığını söyleyen komutanın adından dolayı verilmiş olsa da kurguda sınırları çizilmiş, düşsel bir dünya içinde yaşarken onu bir kenara bırakarak gerçeklerle yaşamayı tercih etmiş bir odak figürün adı olmuştur. Adın anlamındaki sonsuzluk kavramının tersine bir hayat yaşamayı tercih eden figür, otoritenin isteklerini görünürde yerine getirir, ancak kendi gizli dünyasında otoriteyi çiğneyerek hırsızlıkla geçimini sağlamayı seçer. Belirsizlikten rahatsız olduğunu; *"Ben müstakbel gübreyim, diye düşünüyordu."* *Yalnız benden ibaret bir şeyim, sonucum, insanın kendisini değiştirmek için sebepler uydurmaya çalışması çok garip..."* (Arkan, 108). Alıntısında vurgularken varoluşçu yaklaşıma tamamen ters bir düşünce tarzında olduğunun vurgusu yapılmaktadır. Bu düşünceye varoluşçuluk felsefesi ışığında bakılırsa; insan bir sonuç değil bir başlangıçtır. İnsanın değişimine de eleştirel bir yaklaşımla bakan odak figür Evren, dogmatik düşüncenin temsili olarak

---

2

TDK. (2021, 03 10). *Evren Anlam*. TDK: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı

belirmektedir. O insanın olmuş, bitmiş, hazırlanmış bir varlık olduğunu düşünmektedir. Yapıtın on ikinci bölümünde yer alan;

“Dünya denen gemi rastlantıların üstünde yüzer. Ceplerinde taşıdıkları kutsal pusulaların işaret ettiği yönde ilerleyenler, bu gerçeği görmezden gelirler. Pusulaları daima kaderi ya da zorunluluğu gösterir. Oysa hiçbir şey zorunlu değildir.” (Arkan, 197)

ifadeden odak figür Evren’in düşüncelerinin aksine ‘...rastlantıların üzerinde yüzer’ cümlesinde de vurgulanan geleceğin yarattığı belirsizlik dünyanın düzenini oluşturmaktadır sonucuna varılabilir. ‘rastlantı’ sözcüğü ile bu belirsizliğe vurgu yapılmaktadır. Belirsizlik korkutucu bir kavram olarak dogmatik düşüncedeki insanları rahatsız etse de bilginin ve gerçekliğin ‘şimdilik’ olduğu, bunun; zamana, mekana ve gözlemleyen kişiye göre değiştiğinin kanıtı olarak belirmektedir. Belirsizlik insanı, kaosa sürükleyen bir duygu olarak görülmemeli sistem bunun üzerine kurulmalıdır. Sanat kavramının bu bakış açısını oturtmakta önemli bir yeri vardır. Yapıtta, Hadim Bey Evren için;

“Boşuna konuşma ne dediğin anlaşılmıyor, dedi Evren, ben açmadıkça da anlaşılmayacak (...) Otorite buydu işte! İnançları, eğilimleri, düşünce özgürlüğünü eziyordu. (...) Bu Çok yıldızlı gecelerde gökyüzüne bakarak hüzünlenmezdi. Bu çocuk Bach’ı bilmezdi.” (Arkan, 208- 209)

ifadelerini kullanması Hadim Bey’in Evren üzerinden otoriteyi tanımlaması aracılığıyla, otoritenin dogmatik düşünceye sahip insanlarca, kendileri gibi düşünenlere uygulanabileceğini vurgulamaktadır. Bu düşünce yapısını kırmanın en iyi yolu sanattır. Sanat kesinliği kıran tek bir

gerçekliğin olmayacağını kanıtıdır. Bilinmeyen, belirsiz olan insanın seçimleriyle bir kalıba sokulur sonra da yeni oluşan durumun geleceği belirsizliktir. İnsan kendi bilincini oluşturken önce var olduğunu fark etmeli, sonra da kendi özünü oluşturmak için seçimlerine yönelmelidir.

Yani önce kendini fark edip sonra kendi oluşumunu tamamlamalıdır. İnsan belirlenmiş bir öze sahip değildir. Varlığı bir anne- babaya ait olsa da özünü oluşturmak kendi seçimlerinde gizlidir.

“İnsanların (...) özgür ruhsal titreşimlerinden doğan gerçek sesleri, kılıflarının ya da kutularının içinde tutulan ve hiç ortaya çıkarılmayan diyapazonları gibi uyku halinde kalır. Kılıftan ya da kutudan kendi başlarına çıkmayı deneyenlerden pek azı bunu başarır.(...) Bütün akortları bozmalıyız.” (Arkan, 179)

İfadesinde görüldüğü gibi, dogmatik düşüncenin hakim olduğu evlerde, okullarda, ülkelerde insana kendi özünü oluşturma şansı verilmemekte, uyku halinde hayatına devam eden insanlar yaratılmaktadır. Buradaki ‘akortları bozmalıyız’ cümlesiyle çizilmiş sınırlardan kurtulmanın çözüm olacağı, herkesin kendi sesini bulacağı bir düşünce sistemine vurgu yapılmaktadır. İnsan önceden belirlenmiş ve donmuş değildir. Dünyaya gelirken getirdikleri yoktur, onları kendi seçimleriyle yaparak kendi oluşturur. İnsan kendini nasıl yaparsa öyle olacaktır.

Yapıtta Hadim Bey’in üzerinden verilmiş değişim;

“Serbest salınım her yaşta ve her koşulda engellenen bir şeydi ama Hadim Bey, yaşamı boyunca ne tür engellemelerle karşılaşır karşılaşırsın, başlangıç noktasındaki titreşme özgürleşme eğilimine inatla geri dönüyordu.” (Arkan, 181)

alıntısından da anlaşıldığı gibi, Hadim Bey özgürleşerek kendi seçimlerini yapmak istemektedir. O özgürlüğün getireceği belirsizlikten korkmamaktadır. Kurguda değişimin temsili olarak kimliklendirilen Hadim karakteri rüyasında gördükleriyle yapılandırılmıştır. Romanın başında keskin doğruları olan bir karakter olarak çizilen, hatta adının anlamında beliren; TDK sözlüğünde “*Hizmet eden*” (TDK, 2021)³ olarak verilen bu figür kurgunun ilerlemesiyle elinden bırakmadığı bir kitap ve kitabın yazarıyla rüyasında yaptığı konuşmalar, sanata verdiği önem sayesinde değişime uğramış eserin çözüm bölümünde belirsizliğin gücüne inandığını söylemiştir. Arkan ironik bir dille anlattığı dogmatik düşünce ve belirsizlik kavramalarını işlerken odak figürlerin adlarının da bu anlatım tutumunu desteklemesi ve ironisini içinde barındırarak yapıtın kurgusuna örtülü bir şekilde katkıda bulunmasını sağlamıştır. Kurgu boyunca; Çinli müşterileri daha iyi anlayabilmek için okuduğu kitabı, kitabın yazarını sık sık rüyasında görmesi klasik müzikle ilgilenmesi onun değişimini sağlamıştır. Yapıtın başlangıcında kesin yargıları olan bir figür olarak kurgudaki yerini alan Hadim Bey değişimin temsili olarak yapıtın çözüm bölümünde “*Hadim Bey’e göre toplumlar ve şirketler de böyleydi. Birçok kavim ve ticari ortaklık serbest salınma bırakılmadığı için parçalanarak yok olmuştu*”(Arkan 181). Bu sözleri söyleyebilecek özgür bir kimliğe dönüşmüştür. ‘Belirsizlik’ felsefi bir temele dayandırılmıştır. Hadim Bey bu insanlar için,

“Farklı karakterlere sahip olsalar bile (...) onları titreşimsizliğe uyumları nedeniyle aynı kişiymiş gibi görmekten kaçınmıyordu.(...) o kadar çoktular ki, çoğunluk olmanın yarattığı avantajları kullanarak aralarına aldıkları salınma eğilimli birini bir süre sonra kendileri gibi birine dönüştürebiliyorlardı.” (Arkan, 175)

3

TDK. (2021, Mart 10). *Hadim Anlam*. TDK: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı

Bu bakış açısına evrilerek kimliklendirilen karakter Hadim Bey, Bu dünyaya gelişlerindeki amacı belirleyememiş insanların kendilerine çizilmiş çemberin dışına çıkamayışlarını eleştirerek var oluşun bireysel seçimlerle oluşturulabileceği görüşünü desteklemektedir. Belirsizlik korku yaratsa da içinde değişimin güvencesini taşımaktadır. Odak figürün, *“Hadim Bey, hızla başkasına dönüşmüştü, kendinden kurtulmuştu. Bu dönüşüm tamamıyla bilinçli bir seçimdi. Kimse onu yoksullaştırma tehdidiyle terbiye edemez, çok para kazanmanın getireceği rahatlıkla kandıramazdı.(...).”* (Arkan, 187) İfadeleriyle yansıtılan seçimi onun omuzlarına kendi olabilmenin sorumluluğunu yüklese de, *“Hadim Bey bir seçim yaptı ve dünyanın özgür olduğu söylenen bu yeni salınımına, yaşamın yeniden inşasına uyum sağlamaya karar verdi.”* (Arkan 185) Şeklinde ifade edilen romanın bu bölümünde Hadim Bey’in değişimi özetleme tekniğiyle verilerek değişen bakış açısının altı çizilmektedir, ancak romanın bütününde kendi salınımlarını arayan insanların sayısının azlığından yakınılmaktadır. Bu sayının az olması düzenin değişmeyeceği anlamına da gelmektedir.

SONUÇ:

Hüsnü Arkan “Hırsız ve Burjuva” adlı yapıtında, dogmatik düşünce ve belirsizlik / özgür düşünce karşıtlığını metaforik bir anlatımla, olay örgüsünün içine farklı yaşamlardaki kişilerin bir hırsızlık bağlamında buluşturulması ile yerleştirerek yansıtmıştır. Olay örgüsü içinde yer alan figürlerin geçmişleri, olay zamanındaki yaşamları, insan ilişkileri tanrısal bakış açısı ve diyaloglarla verilirken, figürlerin ruhsal dünyalarına ilişkin de kesitler de ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Böylece

durağan figürler ve değişim geçiren figürler aracılığıyla okura konunun önemi hakkında önemli bir izlenim kazandırılmıştır.

İlk olarak yapıttaki dogma kavramı ve insanın yaşamı kontrol altında tutma isteğinin verdiği huzur duygusuna bakılmış, odak figürler aracılığıyla işlenilişi alıntılarla irdelenmiş, bir olayın nedenini bilememek, sonuçlarını tahmin edememek, sistemi anlayamamak, herhangi bir fikir yürütememek, ya da yürütülen fikirleri kendi kendine çürütmek, sorulara cevap verememek, cevaplarla tatmin olamamak durumlarının insanoğlunda kaos algısı yaratmakta ve huzursuzluk ve korku duygularını açığa çıkarmakta olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra bilme eyleminin kontrolü kolaylaştırdığı algısı insanı rahatlatmış ve bilmenin salt bilgiyle olacağı düşüncesine kapıldığıının altı çizilmiştir. Kalıplaşmış düşüncenin karşıtı olan belirsizlik, özgürlük bir düşünce yapısı oluşmasına yardımcı olmaktadır ve özgürlüğün varoluşun gizemini açıklamak için önemli bir adım olduğu vurgulanmıştır. İnsanın sahip olduğu her bir donanımın, belirsizliğin üzerine silah olarak doğrultulduğu görülmüştür. İnsanoğlu için başkaları tarafından hazırlanmış her şey, insanı rahatlatır, insana kolay bir hayat sunar, ancak insanın özgürlüğünü yitirmesine neden olur. Eserde bu düşüncenin altı figürlerin iç konuşmaları, diyaloglar ve tutumlarının betimlenmesi aracılığıyla çizilmiştir. Bunun yanı sıra insanın varoluşunu; kendi seçimleriyle, edindiği donanımlarla oluşturduğunun vurgusu yapılarak, bunun sorumluluk getireceğine odaklanılmıştır. Özgürlük insanın hayal gücünü tetikleyen önemli bir güçtür, özgür düşünmeyi ise insanlar için sanatın sağladığıının altı çizilmiştir. İnsanın anlam arayışına kaynaklık eden özgürlük otoritenin gücüne zarar vereceği için çoğu zaman bastırılmıştır.

Bu tez çalışmasının oluşturulmasında yola çıkılan ve doğrulanmaya çalışılan temel düşünce dogmatik düşünce yapısının hazırladığı ortamın sonucu olarak ortaya çıkan otoriter yapı bu nerede olursa olsun insanları yanlış davranışlara sürüklediğidir. Çemberin dışına çıkmaktan

korkan insan, gizlilikle yürüttüğü özgürlük arayışı sonucunda daha kötü davranışlarda bulunmaktadır. Arkan'ın Hırsız ve Burjuva yapıtı da belirsizliğin insanları korkuttuğunu, bunun sorumluluğunu üstlenmekten korkan insanların dogmatik düşünce içindeki toplumsal yapı içinde kolay ve rahat bir şekilde yaşadıklarını, gizlilik içinde otoritenin oluşturduğu baskıyı yok etmek için çok daha kötü davranışlara yöneldiğini desteklemektedir.

IV. KAYNAKÇA

Arkan, Hüsnü. *Hırsız ve Burjuva*, İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınları, 2014

Camus, Albert, *Sisifos Söylemi* Çev. Tahsin Yücel, İstanbul: Can Yayınları, 2021

TDK. (2021, 03 10). *Evren Anlam*. TDK: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı

TDK. (2021, Mart 10). *Hadim Anlam*. TDK: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı